

Před deseti lety vznikl první z českých chrámů mahájánového buddhismu

OŽIVENÍ VIETNAMSKÉHO BUDDHISMU V ČESKU

Zdeněk Vojtíšek

Zkušenost napovídá, že Češi jsou – až na vzrušené teoretické diskuse o islámu a muslimech – k náboženství spíše lhostejní, že obvykle uvažují o náboženství jako o něčem ustupujícím a patřícím k minulosti a že českou společnost považují za sekularizovanou či ateistickou. Úspěšné podoby českého náboženského života zůstávají obvykle mimo rozlišovací schopnost běžného občana: jednak proto, že rostoucí útvary jsou stále ještě hodně malé (jako v případě některých římskokatolických farností, mariánských hnutí, pravoslavných obcí, evangelikálních církví či buddhistických společenství), jednak proto, že to nejvíce a nejrychleji rostoucí, totiž subjektivní, privátní, neinstitucionální a synkretické podoby náboženství (často inspirované hnutím nového věku) nebývají obvykle ani svými nositeli za náboženství vůbec považovány.

Spíše skryt běžným českým očím také doposud zůstává žitý buddhismus ve vietnamské komunitě. Růst počtu jeho veřejně praktikujících příslušníků je přitom docela rychlý, i když je stále v řádu stovek, případně tisíců, pokud bychom do odhadu započítali i příležitostné účastníky oslav náboženských svátků. Ačkoli Vietnamci přicházejí ve větší míře na území Česka již od roku 1974, před rokem 2007 měli oltáře pouze doma a spíše výjimečně i ve svých obchodech a kancelářích. Teprve kolem roku 2007 došlo mezi obyvateli s vietnamskými kořeny k „obrození“ náboženského života a v posledních deseti letech připravili pro veřejné užívání již nejméně 14 chrámů, modliteben či svatyní. Desáté výročí začátku poněkud nečekaného oživení buddhismu ve vietnamské komunitě je příležitostí ke stručnému popisu této části náboženského života v současné české společnosti.

Náročná začátky zřizování veřejných svatyní

Kvalifikované odhady stanovují velikost vietnamské komunity v Česku až na asi 70 tisíc lidí. V tomto počtu jsou zahrnuti občané s trvalým i přechodným pobytem na území ČR, a to jak ti, kdo deklarují vietnamskou národnost a vietnamštinu jako mateřský jazyk (ke každé z těchto kategorií se při sčítání lidu roku 2011 přihlásilo asi 30 tisíc lidí), tak ti, kdo dávají najevo, že si jsou vědomi svých vietnamských kulturních kořenů. K nim patří i náboženské tradice: vedle velmi menšinového křesťanství

(vietnamských křesťanů u nás praktikuje několik málo set hlavně v římskokatolických farnostech) je to především lidový kult předků, s nímž se prolínají „tři cesty“, tedy amalgám mahájánového buddhismu, taoismu a konfucianismu.

Právě snahu připomenout kulturní kořeny svým dětem a vnukům, kteří vyrůstají v Česku a do Vietnamu jezdí nanejvýše jako do ciziny na návštěvu, uvádějí čeští Vietnamci při odpovědi na otázku, co je motivuje k podpoře budování místních veřejných svatyní. Právě tak to bylo i ve Varnsdorfu: dvě v Česku žijící Vietnamky se při cestě do rodného města roku 2005 zkontaktovaly s místním buddhistickým mnichem a po návratu začaly spolu s některými dalšími příslušníky varnsdorfské vietnamské komunity budovat provizorní svatyni v půdním prostoru jednoho činžovního domu. Svatyně byla slavnostně otevřena roku 2006. Od té doby přijíždí asi dvakrát ročně na dvou- až tříměsíční pobyt buddhistický mnich z Vietnamu Thich Thanh Phuc. Projekt varnsdorfské svatyně se ukázal

jako životaschopný, a tak místní vyhlásili sbírku, roku 2007 založili občanské sdružení s názvem Vietnamský klub sympatizantů s buddhismem v EU (v současnosti má právní status zapsaného spolku), zakoupili a zrekonstruovali vilku a ještě v prosinci téhož roku ve slavnostním průvodu dovezli z Vietnamu sochy buddhů. Varnsdorfský Chrám nebeského milosrdenství byl posvěcen a otevřen 15. ledna 2008 za účasti hostujícího mnicha Phuče, velvyslance Vietnamu v Česku i představitele města Varnsdorf. Hlavní hybatel vzniku chrámu, vnuk, respektive syn výše zmíněných žen, pan Vu Linh Ngoc, vzpomíná, jak velmi náročné bylo chrám otevřít, a připomíná, že náročné je také udržet chrám v provozu a zajistit podporu pro mnicha Phuče během jeho pobytů ve Varnsdorfu.¹

Varnsdorfský úspěch, od něhož odvozují začátek obživení buddhismu ve vietnamské komunitě v Česku, povzbudil vietnamské aktivisty i na dalších místech. Pan Vu Linh Ngoc předával některým z nich své zkušenosti. K několika tehdy již existujícím malým svatyním rychle přibývaly další svatyně, chrámy či pagody. Je třeba upozornit na to, že označení pro tyto veřejné prostory jsou používána často záměnně; snad jen svatyně či modlitebna se myslí spíše pronajatý prostor v objektu, který v ostatních částech slouží nenáboženským účelům, kdežto chrámem či pagodou je míněna spíše samostatná budova, kterou vlastní místní buddhistická obec (sangha). V chrámu či pagodě by také měly být místnosti pro bydlení mnicha.

Buddha v parinirvāně: socha pod oltářem v chrámu v Karlových Varech.

Kromě Varnsdorfu jsou v současnosti buddhistické veřejné posvátné prostory také na dvou místech v Praze (v tržnicích v Libuši a Malešicích) a v Chebu (svatyně v centru a rozlehlý chrám ve Svatém Kříži), dále pak v Karlových Varech, Ostravě, Brně, Plzni, Mostě, Teplicích, Chomutově, Strázném v okrese Prachatice a Potůčkách v okrese Karlovy Vary.

Pražské společenství otevřelo svůj první chrám v Libuši jako malou provizorní stavbu také ještě roku 2008, ale již od roku 2011 uvažuje a jedná o stavbě nového chrámu, zamýšleného dokonce jako součást komplexu budov pro veřejnost. Pražští vietnamští buddhisté jsou také hlavním iniciátorem vzniku oficiální náboženské společnosti: návrh na její registraci pod jménem Společenství buddhismu v České republice podal jeho přípravný výbor Ministerstvu kultury v roce 2016. Společenství s právním statutem „církve a náboženská společnost“ by tak nahradilo občanské sdružení s názvem Společenství vietnamského buddhismu v České republice (vzniklo roku 2006 a od roku 2014 má formu zapsaného spolku), které doposud zastřešuje buddhistické aktivity na několika (i když nikoli na všech) místech Česka.

Chrám ve Varnsdorfu.

Vietnamský mahájánový buddhismus

Buddhismus je ve Vietnamu přítomen patrně už od doby přelomu letopočtu, nejpozději od 3. století, a v mnoha obdobích (zvláště od 11. do 14. století) hrála sangha (pospolitost buddhistů) významnou, ne-li rozhodující kulturní a politickou roli. Oba hlavní směry (théravádový i mahájánový) ve Vietnamu dodnes existují, ale mahájánový buddhismus zcela převládá a v důsledku dlouhých období

čínské vlády nad územím Vietnamu má blízko k mahájánovému buddhismu v Číně. Čínskou i vietnamskou podobu mahájány charakterizuje výše zmíněná „trojí cesta“.

Pro mahájánový buddhismus je typická úcta k buddhům a bódhisattvům, tedy k duchovním bytostem, které reprezentují aspekty a ctnosti buddhovství. Nejoblíbenější školou mahájánového buddhismu je v Číně i ve Vietnamu škola čisté země buddhy Amitábhy, založená asi v 6. století. Podle přesvědčení mahájánových buddhistů vládně buddha Amitábha (A-di-đà Phât) daleko na západě a umožňuje svým ctitelům zrodit se v jeho čisté zemi, odkud je možné již snadno dosáhnout nirvánu. V jeho soucitné pomoci všem trpícím bytostem k nirváne ho provází bódhisattva Avalókitéšvara (Quán Thê Âm), a to v Číně i ve Vietnamu v ženské podobě jako Kuan Jin (Quan Âm).

Co naznačuje průzkum²

Z rozhovorů s představiteli místních komunit jednoznačně vyplývá, že důvod a začátek: připomenout kulturní kořeny svým dětem a vnukům, kteří vyrůstají v Česku a k Vietnamu toho mnoho necítí; do místa narození svých rodičů a prarodičů jezdí nanejvýše jako do ciziny na návštěvu. To v zásadě potvrzují předběžné závěry, vyplývající z 41 dotazníků. Respondenti se v nich ve vysoké míře přihlásili

k loajalitě vůči místnímu buddhistickému společenství, jehož akce v převažující míře navštěvují vždy. Tito praktikující se o buddhismus začali zajímat v dospělém věku, a to hlavně v kategorii od 30 do 50 let, a podnět k tomuto zájmu přišel v naprosto převažující míře ze strany rodinných příslušníků.

Význam buddhismu pro společenství Vietnamců a pro udržení vietnamské kultury v diaspoře je nesporný, ale provází ho patrně i osobní zbožnost v ne-

Kuan Jin před chrámem ve Svatém Kříži u Chebu. Všechny fotografie: Zdeněk Vojtíšek.

zanedbatelné míře. Naprostá většina respondentů uvedla, že buddhistickou praxi koná doma i v chrámě, ovšem ve velmi rozdílné frekvenci; z odpovědí vystupuje velký význam buddhistických svátků. O svátcích jsou také chrámy navštěvovány nejčastěji, ale ani počet lidí, kteří chrám navštěvují denně nebo alespoň jednou týdně, není zanedbatelný. Zdá se, že chrám a svátky představují orientační body v čase a prostoru náboženského života.

Není překvapivé, že v odpovědích na otázku „Co pro vás znamená být buddhistou“ jsou odkazy na Buddhovo učení a na dodržování pěti etických pravidel buddhismu. K tomu se přimyká důraz na laskavou, milující duši a zájem o jiné lidi. V odpovědích se často opakuje důraz na pomoc slabším. V odpovědích na otázku konkrétní náboženské praxe se u více než poloviny respondentů objevuje modlitba, a to s různými přívlastky: k Buddhovi, za odpuštění, pro klidnou duši a podobně. I zde se objevuje důraz na orientaci života podle Buddhova učení. Společná modlitba v chrámu, případně také poslech kázání mnichů, kteří chrámy navštěvují především o svátcích, se ukazují jako zdaleka nejdůležitější způsob zapojení jednotlivce do místní komunity buddhistů.

⇒ Dokončení na další straně v rámečku.

⇒ *Dokončení článku z předchozích stran.*

Další květ na louce českého náboženského života

Spolu s občany ukrajinského původu, kteří naplnili pravoslavné obce, jsou to tedy i příslušníci vietnamské komunity, kteří se stali malým, ale aktivním aktérem české náboženské scény. Podobně jako cizinci, kteří významně posilují české židovské i muslimské obce, i vietnamská komunita prokazuje, že důsledkem migrace může být náboženská revitalizace, a to třeba i v dalších generacích. V uvažování o náboženském obživení ovšem musíme mít na paměti, že praxe členů vietnamské komunity v českých chrámech a svatyních těžko může odpovédět na otázku, zda se jedná o čin-

nost „pouze“ náboženskou nebo „pouze“ kulturní. Je možné jen předpokládat, že posilování kulturních kořenů posiluje i zbožnost a naopak.

Převahu kulturních důvodů rychlého růstu počtu svatyní a chrámů v Česku naznačuje i fakt, že za tímto růstem nestojí žádná misie ani centrální aktivita. Naopak: náboženský život vietnamských buddhistů v Česku je decentralizován a zdá se být soustředěn v místní komunitě. Iniciativa k vybudování svatyně či chrámu obvykle vychází z některé místní, již dobře etablované rodiny. Představení jednotlivých svatyní a chrámů se vzájemně často ani neznají a už teď je jasné, že sjednocující a centralizační tendence, jež je patrná za přípravou Společenství buddhistů v ČR k uznání

Ministerstvem kultury se v nejbližší době neuskuteční docela. Ale nezdá se, že by organizační roztrůstěnost vadila. Do druhého desetiletí náboženského obrození po varndorfském impulsu vstoupí vietnamští buddhisté nejspíše docela energicky. ■

Poznámky

- 1 Rozhovor se konal 13. července 2017.
- 2 Průzkum probíhá v rámci projektu Grantové agentury České republiky č. 17-08370S „Post-sekularismus v Česku: trendy a regionální diferenciaci“.